

Marcin Adamski

Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB w Warszawie

SYTUACJA EKONOMICZNA ROLNICZYCH SPÓŁDZIELNI PRODUKCYJNYCH W LATACH 2010-2012

THE ECONOMIC SITUATION OF AGRICULTURAL PRODUCTION COOPERATIVES IN THE YEARS 2010-2012

Słowa kluczowe: rolnicze spółdzielnie produkcyjne, gospodarstwa spółdzielcze, wyniki finansowe

Key words: agricultural production cooperatives, cooperatives farms, financial results

Abstrakt. Celem pracy było ukazanie sytuacji ekonomicznej gospodarstw wielkoobszarowych funkcjonujących w formie rolniczych spółdzielni produkcyjnych (RSP) w latach 2010-2012. Podstawę do takiej analizy stanowiły dane z 86 spółdzielni biorących udział w rankingu 100 najlepszych RSP prowadzonym przez IERiGŻ-PIB w Warszawie. Przeprowadzona analiza RSP wykazała, że mimo spowolnienia gospodarczego i obniżenia się wskaźników koniunktury w rolnictwie, RSP zdołały utrzymać, a w niektórych przypadkach nawet poprawić, przeciętne wskaźniki efektywności finansowej.

Wstęp

W 2012 roku w Polsce zarejestrowanych było około 1050 rolniczych spółdzielni produkcyjnych (RSP), z czego czynną działalność gospodarczą prowadziło około 770 jednostek spółdzielczych. RSP funkcjonują we wszystkich województwach, ale największa ich liczba występuje w województwach wielkopolskim, opolskim, dolnośląskim, śląskim, mazowieckim, lubelskim i kujawsko-pomorskim. RSP zrzeszają około 35 tys. członków, w tym ok. 28 tys. członków pracujących. W okresie nasilonych prac rolniczych RSP zatrudniają dodatkowo około 10 tys. osób wywodzących się głównie spośród rodzin spółdzielczych. RSP gospodarują na areale około 226 tys. ha użytków rolnych (UR), co stanowi około 1,5% użytków rolnych w kraju. Mimo znacznego ubytku tej formy gospodarstw rolnych po transformacji ustrojowej, stanowią one wciąż znaczący element naszego rolnictwa [Dzun 2009].

Mimo że funkcjonowanie RSP jest tożsame do innych form prawnych prowadzących działalność rolniczą, to jednak na tym tle charakteryzują je zdecydowanie odmienne funkcje celu. Przede wszystkim podstawowym celem działalności RSP jest zapewnienie członkom pracy oraz wynagrodzenia na poziomie przez nich akceptowalnym [Adamski 2008]. Gospodarstwa spółdzielcze są zatem niczym innym jak zrzeszeniem osób fizycznych, które zjednoczyły się dobrowolnie celem zaspokojenia swoich aspiracji i potrzeb ekonomicznych [Brzozowski 2005]

Material i metodyka badań

Celem badań było przedstawienie aktualnych wyników ekonomicznych osiągniętych w RSP. Dane pochodzą z ankiet, które wypełniły spółdzielnie biorące udział w edycjach rankingu 100 najlepszych RSP za lata 2010, 2011 i 2012, opracowywanego przez Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej (IERiGŻ-PIB) w Warszawie. W analizowanym okresie do 3-letniego panelu (co roku uczestniczyły w badaniu) zakwalifikowano 86 RSP, co stanowiło około 11% całej zbiorowości tego typu gospodarstw.

Przeprowadzona analiza wyników ekonomicznych w RSP w głównej mierze koncentrowała się na wskaźnikach: przychody ogółem, wartość dodana, dochodowości działalności gospodarczej, wskaźniku generowania gotówki operacyjnej oraz indeksie tworzenia wartości.

Przychody ogółem określono jako sumę przychodów ze sprzedaży produktów i zrównanych z nimi, pozostałych przychodów operacyjnych (pomniejszonych o zysk ze zbycia aktywów niefinansowych) i przychodów finansowych. Wskaźnik wartości dodanej obliczono jako stosunek wartości dodanej do przychodów ogółem. Wartość dodaną określono przez dodanie jej składników: dochodu ogólnego, amortyzacji, podatku rolnego i innych podatków obciążających koszty, czynszu dzierżawnego, kosztów kapitału obcego (odsetki), kosztów wynagrodzeń pracowników najemnych wraz ze świadczeniami oraz świadczenia na rzecz członków spółdzielni. Wskaźnik dochodowości działalności gospodarczej obliczono jako stosunek dochodu ogólnego do sumy przychodów ze sprzedaży produktów i zrównanych z nimi, pozostałych przychodów operacyjnych oraz przychodów finansowych. Wskaźnik generowania gotówki operacyjnej określono jako stosunek nadwyżki operacyjnej netto do sumy przychodów ze sprzedaży i zrównanych z nimi, pozostałych przychodów operacyjnych (pomniejszonych o zysk ze zbycia aktywów niefinansowych) i zysków nadzwyczajnych. Nadwyżka operacyjna powstała przez odjęcie od wpływów z działalności operacyjnej wydatków na nią poniesionych. Z kolei wpływy policzono jako sumę przychodów ze sprzedaży i zrównanych z nimi, pozostałych przychodów operacyjnych (pomniejszonych o zyski ze zbycia aktywów niefinansowych) i zysków nadzwyczajnych. Wydatki uzyskano przez dodanie do kosztów działalności operacyjnej (pomniejszonych jednak o amortyzację) pozostałych kosztów operacyjnych (z wyłączeniem straty ze zbycia aktywów niefinansowych), strat nadzwyczajnych i obowiązkowych obciążeń wyniku finansowego.

Ostatni ze wskaźników utworzono na potrzeby rankingów opracowywanych w IERiGŻ-PIB. Indeks tworzenia wartości (właścicielskiej) to iloraz rentowności (dochodowości netto) kapitału własnego na koniec roku oraz jego kosztu. Ten ostatni ustalono jako sumę rentowności aktywów bez ryzyka oraz premii za ryzyko finansowe. Jako aktywa bez ryzyka przyjęto średnie oprocentowanie lokat bankowych złożonych na okres do dwóch lat włącznie (np. w 2011 roku było to 5,0% w stosunku rocznym). Premię za ryzyko określono jako iloczyn różnicy między ww. rentownością lokat bankowych (5,0%) a oprocentowaniem długu każdego gospodarstwa (stosunek zapłaconych odsetek do sumy zobowiązań długo- i krótkoterminowych na koniec roku) i stopnia zadłużenia kapitału własnego (ww. sumę zobowiązań długo- i krótkoterminowych podzielono przez wartość kapitału własnego na koniec 2011 roku).

Oceny ekonomicznej dokonano dla całej zbiorowości w trzyletnim panelu gospodarstw oraz w podziale na 3 kierunki produkcji: mieszany, w którym występowała mniej więcej równowaga produkcji roślinnej i zwierzęcej, roślinny, w którym miała miejsce zdecydowana przewaga produkcji roślinnej nad zwierzęcą, zwierzęcy, w którym przeważała produkcja zwierzęca nad roślinną. Należy zaznaczyć, że ukierunkowanie produkcji zostało samodzielnie określone przez uczestników rankingu na podstawie przeważającego udziału sprzedaży określonych rodzajów produktów w sprzedaży ogółem.

Wyniki badań

Przeprowadzona analiza zbiorowości spółdzielni w latach 2010-2012 wykazała stabilizację wyników ekonomicznych. Mimo pogorszenia się sytuacji gospodarczej w Polsce oraz niekorzystnych zmian na rynku rolnym, RSP zdołały utrzymać, a w niektórych przypadkach nawet poprawić przeciętne wskaźniki efektywności finansowej. W 2012 roku jednak tempo poprawy wyraźnie osłabło w stosunku do dynamiki z lat 2010-2011, wobec czego można spodziewać się słabszych wyników w kolejnym okresie (tab. 1).

Wskaźnik dochodowości działalności gospodarczej zmniejszył się w 2012 roku o 1,4 p.p. w stosunku do roku ubiegłego, jednak był wyższy niż w 2010 o 1,7 p.p. Przeciętna wartość dodana w zbiorowości spółdzielni w przeciągu 2 lat wzrosła o 0,8 p.p., przy minimalnym spadku w ostatnim roku (0,38 p.p.). Zatem widać wyraźnie, że w 2012 roku nastąpiło przerwanie długiego trendu wzrostowego ostatnich 3 lat w dziedzinie dochodowości działalności spółdzielni. Choć nie można tu mówić o pogorszeniu wyników, decydujący okaże się rok 2013, gdy nastąpi sprzedaż zapasów i w konsekwencji weryfikacja ich wyceny.

Tabela 1. Sytuacja ekonomiczno-finansowa RSP w latach 2010-2012
 Table 1. Economic and financial situation of APC in the years 2010-2012

Wyszczególnienie/Specification	Lata/Years			2010 = 100%
	2012	2011	2010	
Przeciętny obszar badanej RSP/Average area APC [ha]	568	570	576	98,6
Przychody ogółem [tys. zł/ha]/Total revenues [thous. PLN/ha]	12,07	10,86	9,08	132,9
Liczba pracujących [osoby/100 ha UR]/Employed [persons per 100 ha AL]	4,89	4,43	4,53	107,9
Wartość dodana [tys. zł/osobę]/Value added [thous. PLN per capita]	100,5	90,9	70,6	142,4
Wskaźnik wartości dodanej/Value added ratio [%]	42,42	42,69	41,58	102,0
Wskaźniki dochodowości/Indicators of profitability:				
– pracy członka [zł/osobę]/per working member [PLN per capita]	69,1	64,1	46,4	148,9
– działalności gospodarczej/economic activity [%]	27,28	28,67	25,62	106,5
Indeks tworzenia wartości/Value creation index	1,29	0,51	0,99	130,3
Wskaźnik generowania gotówki operacyjnej/Generating cash ratio [%]	11,6	14,5	9,88	117,4
Stopa inwestycji/Investment rate [%]	1,87	1,51	1,14	164,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie rankingu RSP za lata 2010, 2011 2012 [Lista 100... 2010, 2011, 2012, Zdzieborska 2013]

Source: own study based on APC ranking in 2010, 2011 2012 [Lista 100... 2010, 2011, 2012, Zdzieborska 2013]

Przy omawianiu dochodowości należy zauważyć nietypową sytuację, która wystąpiła w 2012 roku – mała udział otrzymanych płatności w strukturze dochodów spółdzielni. Z pewnością było to związane z mniej korzystnym kursem, po którym przeliczane były środki z dotacji. Otrzymywana płatność obszarowa i uzupełniająca obniżyła się o 4% w stosunku do 2011 roku, natomiast udział uzyskiwanych dotacji w dochodach spółdzielni obniżył się z 48,9 do 42,6 %. Jest to jednak w dalszym ciągu bardzo znaczący składnik dochodowy gospodarstw rolnych. Co ważne, na obecnym poziomie uzgodnień budżetu na lata 2014-2020 jest bardzo prawdopodobne, że wsparcie to zostanie utrzymane, a być może nawet wzrośnie.

W 2012 roku RSP zdecydowanie lepiej wypadły pod względem pomnażania wartości właścicielskiej. Przeciętna wartość indeksu tworzenia własności wyniosła 1,29. Oznacza to, że rentowność kapitału własnego przeciętnej spółdzielni w 2012 roku była wyższa niż jego koszt z uwzględnieniem premii za ryzyko. Nie było to jednak spowodowane poprawą rentowności, ale obniżającym się kosztem kapitału. Bez wątpienia jednak spółdzielnie w 2012 roku powiększyły swoją wartość właścicielską.

Pomimo stagnacji wskaźników finansowych, pozytywne zmiany zaszły w wydajności pracy. Dochód w przeliczeniu na jednego członka spółdzielni w 2012 roku wyniósł przeszło 69 tys. zł i był wyższy o 8% niż w 2011 roku i o 49% w stosunku do 2010 roku. Był to wzrost widoczny i co ciekawe, wystąpił mimo zwiększenia w 2012 roku poziomu zatrudnienia w RSP (wzrost o 10% w stosunku do 2011 roku i o 8% w porównaniu do 2010 roku).

W ostatnim roku RSP dobrze wypadły również pod względem wskaźnika wydajności pracy (wartość dodana na osobę). Jedna osoba w nich zatrudniona w 2012 roku generowała wartość dodaną na poziomie 100 tys. zł, podczas gdy w latach 2010 i 2011 było to odpowiednio o 30 i o 10 tys. zł mniej. Taki poziom wydajności pracy będzie jednak spółdzielcom prawdopodobnie trudno utrzymać w perspektywie spadku dochodowości w gospodarstwach. RSP od dawna utrzymują jedne z najwyższych wskaźników zatrudnienia spośród wszystkich grup gospodarstw wielkotowarowych, w przeliczeniu na 100 ha UR.

Stosunek nadwyżki operacyjnej do osiągniętych przychodów był niższy w 2012 roku niż w 2011 roku. Średni wskaźnik generowania gotówki operacyjnej obniżył się w ciągu roku o 2,9 p.p., ale w całym trzyleciu utrzymał jednak tendencję wzrostową. Zachowanie rezerwy wolnych aktywów jest ważne, zwłaszcza w czasie spowolnienia gospodarki, RSP jednak w tej dziedzinie zawsze kierowały się bardzo konsekwentną polityką.

Rok 2012 był kolejnym, gdy mimo dobrych wyników ekonomiczno-finansowych RSP, następował proces wyprzedazy ziemi. Tendencja ta, mimo że od wstąpienia do UE ma znacznie mniejszą skalę, jest widoczna w analizie od samego początku jej istnienia. W ciągu ostatniego roku badań średnio ze spółdzielni ubywało 2 ha UR, podczas gdy rok wcześniej było to około 6 ha. Proces ubywania ziemi z gospodarstw stracił na sile, mimo to w latach 2010-2012 statystyczna RSP ograniczyła posiadaną powierzchnię o 1,4%.

Nie wszystkie RSP ograniczały zasoby ziemi. W 2012 roku 16 RSP (18,6%) powiększyło obszar. Znacznie większa grupa – 29 spółdzielni (33,7%) zmniejszyła posiadany areal gruntów. Najliczniejsze były jednak te RSP, które utrzymały areal bez zmian – było ich 41 w 2012 roku. Chociaż średnia powierzchnia UR w RSP zmalała w 2012 roku, to trzeba podkreślić, że z 3 do 8 wzrosła liczba spółdzielni ograniczających znacząco zasoby ziemi (powyżej 10% obszaru).

W 2012 roku uzyskane przychody ze sprzedaży spółdzielni pozytywnie wpłynęły na poziom produktywności ziemi. Przeciętnie przychody w przeliczeniu na 1 ha UR wyniosły około 12 tys. zł i były o około 1 tys. zł wyższe niż przed rokiem i o 2 tys. zł wyższe niż dwa lata wcześniej. Należy podkreślić, że spółdzielnie w ostatnim trzyleciu znacząco poprawiły wskaźnik produktywności ziemi, zmniejszając tym samym dystans, który je dzielił od innych form gospodarstw. RSP jednak dalej wykazują w tej dziedzinie pewien potencjał poprawy, który znacząco może przyczynić się do dalszego wzrostu ich konkurencyjności.

Wzrost produktywności ziemi był prawdopodobnie konsekwencją prowadzonego od kilku lat w spółdzielniach procesu modernizacji. Badane RSP począwszy od 2010 roku nieprzerwanie charakteryzowały się rozszerzoną stopą reprodukcji majątku. W 2012 roku nakłady inwestycyjne były prawie dwukrotnie wyższe niż poziom odpisów amortyzacyjnych. Nie oznacza to jednak, że wszystkie z analizowanych spółdzielni odtwarzały posiadany majątek. 12,8% RSP nie robiło tego w ogóle, a 39,5% stanowiły spółdzielnie, które prowadziły jedynie remonty na skalę nieprzekraczającą wysokości amortyzacji. Pozostałe 47,7% to spółdzielnie pręźnie inwestujące i rozwijające się, przeciętna stopa inwestycji w tej grupie w 2012 roku wyniosła 4,05.

W 2012 roku zmiany w sytuacji ekonomicznej pomiędzy ukierunkowaniami produkcji były dość zróżnicowane (tab. 2). Podobnie jak w ostatnich dwóch latach, wskaźniki dochodowości działalności gospodarczej oraz wartości dodanej najkorzystniej kształtowały się w RSP specjalizujących się w produkcji roślinnej i wielostronnej. W tych ostatnich jednak dochodowość działalności gospodarczej uległa w ostatnim okresie obniżeniu. Począwszy od 2010 roku pogarsza się sytuacja RSP z dominującą produkcją zwierzęcą.

Rolnicze spółdzielnie o profilu zwierzęcym w ostatnim trzyleciu były najmniej dochodowym kierunkiem produkcji, a ostatni rok był dla nich niekorzystny ze względu na ponownie spadającą dochodowość (w 2012 roku spadek o 3,8 p.p.). Był to okres szczególnie trudny dla producentów trzody chlewnej i drobiu, a te kierunki w tej grupie RSP dominowały. Analiza również wykazała, że w tej zbiorowości najintensywniej ograniczono zasoby UR i nakłady pracy, co było oczywistym zjawiskiem w związku z zaistniałą sytuacją. Ze względu na pogarszające się wskaźniki finansowe grupa ta miała również najniższy wskaźnik zdolności generowania gotówki. W spółdzielniach z produkcją zwierzęcą w wyniku redukcji zatrudnienia oraz usprawnienia procesu produkcji, wzrosła w ostatnim okresie wydajność pracy mierzona wartością dodaną. Jedna osoba generowała o 1000 zł wyższą wartość niż w roku ubiegłym i aż o 12 tys. zł większą niż dwa lata wcześniej. Mimo najłabszej sytuacji w 2012 roku ta grupa spółdzielni charakteryzowała się jednak najwyższą stopą inwestycji.

Lepsze wyniki niż w grupie zwierzęcej charakteryzowały RSP o wielostronnym kierunku produkcji. Zbiorowość ta uzyskała w 2012 roku wyższy wskaźnik wartości dodanej (wzrost o 1 p.p.), obniżył się jednak wskaźnik dochodowości działalności gospodarczej (spadek o 2 p.p.). Spółdzielnie wielostronne nie powiększały jednak w ostatnim 3-leciu wartości właścicielskiej, co powinno być dla nich sygnałem do szukania sposobów poprawy uzyskiwanej rentowności. Omawiana grupa spółdzielni w ostatnim roku miała niższe wskaźniki dochodowości pracy oraz jej wydajności, spowodowane znacznym wzrostem zatrudnienia. W przeliczeniu na 100 ha przeciętne zatrudnienie wzrosło w tej zbiorowości o 2 osoby, a więc znacząco. Warto zwrócić również

Tabela 2. Sytuacja ekonomiczno-finansowa RSP według ukierunkowania produkcyjnego w latach 2010-2012
 Table 2. Economic and financial situation APC by direction of the production in the years 2010-2012

Wyszczególnienie/Specification	Kierunek produkcji/Direction of production								
	roślinny/crop production		zwierzęcy/animal production			wielostronny/mixed production			
	2012	2011	2010	2012	2011	2010	2012	2011	2010
Przeciętny obszar badanej RSP/ Average area APC [ha]	633	632	634	612	613	617	458	458	454
Pracujący na 100 ha UR [osoby]/ Employed on a 100 ha [persons]	8,9	7,7	6,1	23,6	21,3	16,9	8,8	8,8	6,6
Wartość dodana [tys. zł/osobę]/ Value added [thous. PLN per capita]	3,3	3,2	3,3	6,7	6,8	6,6	5,7	4,8	5,0
Wskaźnik wartości dodanej/ Value added ratio [%]	131,5	107,7	83,4	73,4	72,3	61,0	64,0	77,2	58,4
Wskaźniki dochodowości/ Indicators of profitability :									
– pracy członka [zł/osobę]/per working member [PLN per capita]	91,2	76,6	53,7	48,4	49,2	41,8	43,8	54,9	40,1
– działalności gospodarczej/ economic activity [%]	31,1	30,8	30,7	17,6	21,4	23,6	26,8	28,8	27,7
Indeks tworzenia wartości / Value creation index	2,34	0,72	3,55	0,48	0,23	1,64	0,77	0,30	0,89
Wskaźnik generowania gotówki operacyjnej/Generating cash ratio [%]	20,9	20,4	16,4	5,9	9,0	9,5	11,1	7,6	6,7
Stopa inwestycji/Investment rate [%]	1,85	1,83	1,56	2,05	1,37	1,36	1,22	0,99	1,20

Źródło: jak w tab. 1

Source: see tab. 1

uwagę, że RSP o kierunku wielostronnym produkcji, choć charakteryzowały się rozszerzoną stopą reprodukcji majątku, miały zdecydowanie najniższą stopę inwestycji.

Niezmiennie od dłuższego czasu RSP o roślinnym kierunku produkcji charakteryzowały się najkorzystniejszymi wynikami. W ostatnich latach główną przyczyną dobrej sytuacji tej grupy RSP była utrzymująca się korzystna koniunktura na rynku zbóż i rzepaku. Mimo że w latach 2010-2012 nie było wyraźnej poprawy dochodowości z działalności RSP i wzrostu wartości dodanej, to należy uznać, że wskaźniki te utrzymywały się na niezmiennie korzystnym poziomie. Potwierdza to osiągnięty w 2012 roku poziom indeksu tworzenia wartości (2,34). Dzięki wysokim cenom płaconym za produkty roślinne, niezmiennie rosły w tej zbiorowości wskaźniki wydajności oraz dochodowości pracy. Spółdzielnie te również intensywnie modernizowały posiadany majątek, podnosząc swoją konkurencyjność, bowiem to w głównej mierze od niej zależeć będzie ich sytuacja, gdy dobra passa cenowa ulegnie odwróceniu.

Wnioski

Przeprowadzona analiza RSP wykazała, że mimo spowolnienia gospodarczego i obniżenia się wskaźników koniunktury w rolnictwie, RSP zdołały utrzymać, a w niektórych przypadkach nawet poprawić, przeciętne wskaźniki efektywności finansowej. Dlatego wyniki analizy spółdzielni za lata 2010-2012 należy uznać za korzystne. W 2012 roku jednak tempo poprawy wyraźnie osłabło w stosunku do dynamiki z lat 2010-2011.

W RSP mimo niższej dynamiki wzrostu dochodów w dalszym czasie prowadzone były procesy inwestycyjne. Można więc mówić o pewnym długo oczekiwany ożywieniu w tej grupie gospodarstw. Szczególnym przypadkiem były RSP o zwierzęcym kierunku produkcji, które mimo że osiągały najniższe wyniki miały najwyższą stopę inwestycji w 2012 roku. W zbiorowości

RSP zaobserwowano wzrost liczby zatrudnionych. W stosunku to poprzednich okresów było to odwrócenie obserwowanych do tej pory tendencji. Z pewnością wywarło to, obok uwarunkowań cenowych, znaczący wpływ na wskaźniki dochodowości i wydajności pracy.

Utrzymująca się lepsza koniunktura analizowanych gospodarstw nie spowodowała jednak zatrzymania procesu ubytku ziemi. To zjawisko, choć bardzo ograniczone od momentu przystąpienia do UE, występuje co roku. Można przyjąć, że RSP pomniejszają stale swój areał upraw o 1-2% rocznie, aspekt ten nie jest najlepszym prognozą dla tej grupy gospodarstw.

Literatura

- Adamski M. 2008: *Procesy dostosowawcze w rolniczych spółdzielniach produkcyjnych*, Program Wieloletni 2005-2009, Raport nr 86, IERiGŻ-PIB, Warszawa.
- Adamski M., Gac E., Kagan A., Kowalski A., Kulawik J., Osuch D., Pawłowska-Tyszko J., Brzozowski B. 2005: *Spółdzielczość wiejska w aktywizacji środowisk lokalnych na tle jej współczesnych problemów*, Kraków.
- Dzun W. 2009: *Spółdzielnie produkcji rolnej w procesie przemian systemowych*, Zag. Ekon. Rol., nr 4, Warszawa.
- Lista 100 najlepszych RSP za lata 2010, 2011, 2012: IERiGŻ-PIB, Warszawa.
- Zdzieborska M. 2013: *Ranking 300 Najlepszych Przedsiębiorstw Rolnych w 2012 roku*, Wyd. IERiGŻ-PIB, 30.01.2013, Warszawa.

Summary

The aim of this study was to show the changes that occurred in the group of large-scale farms functioning in a form of agricultural production cooperatives (APC) in the years 2010-2012. Due to little availability of information concerning this form of farms in Poland, the data for the analysis were gathered from the database of the Institute of Agricultural and Food Economics National Research Institute. This database was created in connection with the annual publication of Top 100 APC. The analyses show that the surveyed group of cooperatives in the years 2010-2012 improved its financial results and conducted intensive investment processes.

Adres do korespondencji
mgr inż. Marcin Adamski
Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy
ul. Świętokrzyska 20
00-002 Warszawa
tel. (22) 505 45 33
e-mail: adamski@ierigz.waw.pl